

benhavn, ikke her har set eller hørt en eneste Gærdesmutte. I Jylland synes Arten i øvrigt at have klaret sig bedre end paa Øerne. Jylland optræder med 8,9 % negative Fund, mens Sjælland har 16,12 %, men i øvrigt er det Materiale, jeg har faaet, ikke stort nok til, at man kan udlede virkelig gode, statistiske Resultater deraf. Et Resultat har de foreliggende Undersøgelser imidlertid at opvise: Gærdesmuttebestanden er stærkt decimeret, men den synes ikke uddød i hele Landsdele, om end den er forsvundet fra visse Lokalteter. Det skal nu blive interessant at se, hvor længe Arten er om at generobre det tabte Terræn. Det ser dog ud til, at den allerede i Sommeren 1943 mange Steder er blevet ret almindelig igen.

Til Slut vil jeg bringe en Tak til alle, der har været saa venlige at tilstille mig Oplysninger om Gærdesmatten.

Om den svenska tordmulestammens decimering.

AV BERTIL J. O. WAHLIN.

Tordmulen (*Alca torda* L.), vars utbredningsområde huvudsakligen omfattar Nordatlantens kuster, finnes i Sverige häckande dels i ett antal smärre kolonier längs den östra Östersjö- och Bottenhavskusten, dels i fågelbergsliknande kolonier på de båda Karlsöarna utanför Gotlands västra kust. På Stora Karlsö, varest förf. har studerat tordmularna under en följd av år, finnes Sveriges största tordmulekoloni, och ön Bonden utanför Umeåtrakten i Västerbotten lär enligt uppgift äga den näst största kolonien.

På Stora Karlsö uppgick antalet tordmular år 1880 till c:a 200 par, men stammen ökades mycket snabbt under de följande åren som en följd av den då inträdande fridlysningen av hela ön. År 1937 uppskattades antalet tordmular till närmare 50000 individ. På Lilla Karlsö, belägen ungefär 5 km nordost om Stora Karlsö, häckade tordmulen i betydande antal före sekelskiftet. Alltsedan dess har stammen därstädes emellertid minskat i antal, beroende på en stegrad frekvens av havstrut (*Larus marinus*) och gråtrut (*Larus argentatus*). På Lilla Karlsö förekommer också nu Sveriges största havstrutkoloni, med ett knappt hundratal häckande par.

Under de tre sistförflutna åren, 1940—1942, har en katastrofal minskning av tordmularnas individantal ägt rum på de båda Karlsöarna. Denna decimering är mest framträdande på Stora Karlsö, där beståndet sommaren 1942 skattades till omkring 5000 individ. Här har alltså försiggått en minskning av beståndets storlek, uppgående till 90 %, jämfört med förhållandet 1937. På Lilla Karlsö har en motsvarande minskning skett, kanske dock icke av samma våldsamma slag. Nu beräknas antalet häckande par till 250, medan motsvarande siffra för ett 40-tal år sedan enligt uppgift uppgick till ett par tusen.

På skäret Bonden i Västerbotten häckade ännu så sent som 1937 ett stort antal tordmular. En skattning av beståndets storlek finnes angiven av HAGLUND (Från kust till kalfjäll, Stockholm 1937), vari beståndet anges uppgå till omkring 10000 tordmular. Här har en minskning av beståndets storlek skett i sådan grad, att sommaren 1942 endast kunde räknas till 60 tordmular!

Liknande uppgifter ha influtit från skilda kolonier längs den svenska östersjökusten. Minskningen rör sig i en del fall omkring 50 %, men i andra fall synas hela kolonier ha försvunnit. Hur förhållandena gestaltat sig på övriga lokaler i östersjöbäckenet är icke bekant, med undantag av Christiansø vid Bornholm, varest en motsvarande minskning skett (F. SALOMONSEN, Dansk Ornith. For. Tidskr. **37**, 1943, p. 161) samt i de finska kolonierna.

Orsaken till denna oerhört kraftiga decimering av tordmulebeståndet i Östersjön är icke i detalj utredd, men de hittills hopbragta uppgifterna peka entydigt åt samma håll: de senaste vintrarnas ovanligt stränga kyla och havets tillfrysning. Tordmulen är ju en havsfågel till hela sitt väsen, all tid tillbringas på havet utom under själva häckningen, och ur havet hämtar han sin föda. En isbeläggning av Östersjön måste mycket menligt inverka på tordmulestammen i detta innanhav. En tillfrysning av havet, så som den skedde vintern 1941—1942, då kusttrakterna och förbindelserna med Västerhavet fröso ganska tidigt, åstadkom en instängning av de tordmular, som ännu befunno sig i Östersjön vid denna tid. Dessa fåglar måste ha levt kvar i de isfria centrala partierna av havet, tills även dessa delar fröso. Och då torde stammen ha förolyckats helt och hållet.

Det är ju känt, att tordmulen är ganska känslig för stormar och hårt väder. Efter kraftiga stormar driver stundom ett avsevärt antal döda tordmular upp mot land även under normala vintrar, och de senaste ha säkerligen skördat en avsevärd mängd även ute i Nordsjön och Atlanten. Några meddelanden om fynd av döda tordmular i större antal har emellertid icke ingått och heller ej publicerats i facktidskrifterna, varför detta endast får betraktas såsom en hypotes.¹⁾ Emellertid synes förklaringen till den avsevärda decimeringen böra sökas just i förhållandena under vintrarna.

För att få en vidare uppfattning av beståndens minskning i kolonierna i Östersjön samt för att möjligen få bekräftelse på hypotesen om vinterisens härjningar vänder jag mig härmed till Dansk Ornithologisk Forening med en anhållan om hjälp att utreda dessa frågor. Vad som i första hand vore önskvärt att få utrett är följande punkter:

1. Alla uppgifter om tordmulens övervintring i de danska farvattnen under vintrarna 1939—1942. Av särskilt intresse vore att få reda på, var fåglarna befunno sig under de olika månaderna; när de anlände till Danmarks kuster på hösten, och när de flyttade därifrån på våren.

2. Alla uppgifter om tordmulens övervintring på Danmarks västra kust, samt isförhållandena därstädes under de stränga vintrarna.

3. Alla uppgifter om ilandflutna lik av tordmule under dessa sista år. Kan någon väldig katastrof ha inträffat någonstans på övervintringslokalerna av sådan art, att det förklarar den väldiga minskningen på häckplatserna?

4. Kan orsaken till decimeringen möjligen sökas i en ökad jakt på fåglarna? För Sveriges vidkommande torde detta icke vara fallet, och det är svårt att tro, att en så kraftig intensifiering av jakten skulle kunna äga rum.

Alla meddelanden av här antydd art rörande tordmulen mottagas med största tacksamhet av författaren under adress: Svenska Naturskyddsföreningen, Mäster-samuelsgatan 3, Stockholm.

¹⁾ Om Fund af døde Alke om Vinteren i Farvandet omkring Christiansø se dog D. O. F. T. 35, 1941, p. 22, hvor iøvrigt hele Spørgsmaalet om Aarsagen til Alkens Aftagen under Kuldevintrene er diskuteret.